

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

دستورالعمل محاسبه سرمایه نظارتی و

کفایت سرمایه مؤسسات اعتباری

نسخه اصلاحی (اسفند ۱۳۹۸)

فهرست مطالب

- فصل اول - تعاریف ۱
- فصل دوم - سرمایه نظارتی ۲
- فصل سوم: نسبت کفایت سرمایه ۵
- فصل چهارم - دارایی‌های موزون به ریسک اعتباری ۵
- فصل پنجم - دارایی‌های موزون به ریسک بازار ۱۰
- فصل ششم - دارایی‌های موزون به ریسک عملیاتی ۱۲
- فصل هفتم - الزامات کنترل داخلی و گزارش‌دهی ۱۲
- فصل هشتم - مجازات ۱۲
- فصل نهم - سایر موارد ۱۴

بسمه تعالی

«دستورالعمل محاسبه سرمایه نظارتی و کفایت سرمایه مؤسسات اعتباری»

به استناد بند (ب) ماده (۱۱) و بند (۵) ماده (۱۴) قانون پولی و بانکی کشور مصوب تیرماه ۱۳۵۱ و با هدف حفظ ثبات و سلامت نظام بانکی کشور از طریق نگهداری سطح مناسب سرمایه توسط مؤسسات اعتباری در راستای پوشش ریسک‌های مترتب بر عملیات بانکی، «دستورالعمل محاسبه سرمایه نظارتی و کفایت سرمایه مؤسسات اعتباری» که از این پس به اختصار «دستورالعمل» نامیده می‌شود، تدوین می‌گردد.

فصل اول - تعاریف

ماده ۱- در این دستورالعمل، عناوین زیر به جای عبارات مشروح مربوط به کار می‌روند:

- ۱-۱- دولت: وزارتخانه‌ها و سازمان برنامه و بودجه کشور؛
- ۲-۱- بانک مرکزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛
- ۳-۱- مؤسسات و شرکت‌های دولتی: منطبق با تعاریف مندرج در قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶ و اصلاحات بعدی؛
- ۴-۱- نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی: نهادها و مؤسساتی که به موجب قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیر دولتی مصوب ۱۳۷۳ و اصلاحات بعدی و یا سایر قوانین تحت این عنوان اطلاق می‌شوند؛
- ۵-۱- مؤسسه اعتباری: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که به موجب قانون و یا با مجوز بانک مرکزی تأسیس شده و تحت نظارت آن بانک قرار دارد؛
- ۶-۱- مؤسسه اعتباری خارجی: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که در خارج از ایران تأسیس شده و تحت نظارت مرجع نظارت بانکی کشور متبوع خویش به عملیات بانکی اشتغال دارد؛
- ۷-۱- نهاد مالی: نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی و بیمه‌ای از جمله شرکت‌های کارگزاری، بازارگردانی، سرمایه‌گذاری، تأمین سرمایه، صندوق‌های سرمایه‌گذاری و بازنشستگی، صرافی، لیزینگ و شرکت بیمه؛
- ۸-۱- بورس اوراق بهادار تهران: بازار بورس و فرابورس اوراق بهادار؛

۹-۱- اندوخته: بخشی از سود خالص مؤسسه اعتباری که به موجب قانون، ضوابط ابلاغی بانک مرکزی و یا تصمیم مجمع عمومی مؤسسه اعتباری، تحت عنوان اندوخته نگهداری می‌شود و قابل تقسیم بین سهامداران نیست.

۱۰-۱- سهام خزانه: سهام مؤسسه اعتباری که توسط خود مؤسسه خریداری و نگهداری می‌شود.

۱۱-۱- اوراق بهادار: اوراق مشارکت، صکوک، گواهی سپرده، واحدهای سرمایه‌گذاری عادی صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک و سایر موارد مشابه به تشخیص بانک مرکزی که متضمن حقوق مالی قابل معامله برای دارنده آن باشد، به استثنای سهام.

۱۲-۱- اوراق بهادار تجاری: اوراق بهاداری که به قصد خرید و فروش و انتفاع خریداری می‌شود.

۱۳-۱- سهام تجاری: سهامی که به قصد کنترل نهاد سرمایه‌پذیر تحصیل نشده و با هدف خرید و فروش و انتفاع خریداری می‌شود.

۱۴-۱- کنترل: توانایی راهبری سیاست‌های مالی و عملیاتی نهاد سرمایه‌پذیر به منظور کسب منافع از فعالیت‌های آن.

۱۵-۱- واحد تابعه: شخص حقوقی که بیش از ۵۰ درصد سهام عادی آن در مالکیت مؤسسه اعتباری بوده و مشمول تلفیق با مؤسسه اعتباری می‌باشد.

۱۶-۱- اقلیت: اشخاص حقیقی و حقوقی که مالک کمتر از ۵۰ درصد سهام عادی واحد تابعه می‌باشند.

۱۷-۱- سهم اقلیت: آن بخش از سود/زیان و خالص دارایی‌های واحد تابعه که با در نظر گرفتن تعدیلات تلفیقی، متعلق به اقلیت است.

۱۸-۱- ریسک اعتباری: احتمال وقوع زیان ناشی از عدم توانایی یا عدم تمایل در پرداخت مطالبات.

۱۹-۱- ریسک بازار: احتمال وقوع زیان ناشی از نوسانات قیمت سهام تجاری، اوراق بهادار تجاری و یا نرخ ارز.

۲۰-۱- ریسک عملیاتی: احتمال وقوع زیان ناشی از نامناسب بودن و عدم کفایت فرآیندها و روش‌ها، افراد و سیستم‌های داخلی و یا ناشی از رویدادهای خارج از مؤسسه اعتباری.

۲۱-۱- رتبه اعتباری: رتبه‌های تعیین‌شده توسط مؤسسات اعتبارسنجی مستقل بین‌المللی از جمله مؤسسه استاندارد اند پورز (S&P)، مؤسسه فیچ (Fitch) و مؤسسه مودیز (Moody's).

فصل دوم - سرمایه نظارتی

ماده ۲- سرمایه نظارتی از مجموع سرمایه لایه (۱) و لایه (۲) تشکیل می‌شود.

ماده ۳- سرمایه لایه (۱) به شرح زیر می‌باشد:

۳-۱- سرمایه پرداخت شده (منابع تأمین شده توسط سهامداران):

۳-۲- صرف سهام؛

۳-۳- سود (زیان) انباشته؛

۳-۴- اندوخته قانونی؛

۳-۵- اندوخته احتیاطی؛

۳-۶- سایر اندوخته‌ها.

ماده ۴- تعدیلات نظارتی سرمایه لایه (۱) به شرح زیر می‌باشد^۱:

۴-۱- در محاسبه سرمایه لایه (۱)، بهای تمام شده سهام خزانه کسر می‌شود.

۴-۲- بهای تمام شده سهام مؤسسه اعتباری که در زمان انجام محاسبات کفایت سرمایه در تملک واحدهای تابعه قرار دارد، از سرمایه لایه ۱ کسر می‌شود.

۴-۳- دارایی‌های نامشهود به استثنای «سرقفلی محل کسب و پیشه (حق کسب و پیشه)» از سرمایه لایه (۱) کسر می‌شود.

۴-۴- در صورت سرمایه‌گذاری متقابل در سهام مؤسسات اعتباری اعم از داخلی و خارجی و یا نهادهای مالی غیرتابعه، حداقل بهای تمام شده میان سرمایه‌گذاری‌های متقابل از سرمایه لایه (۱) کسر می‌شود.

۴-۵- خالص ارزش دفتری سرمایه‌گذاری تا حدود مقرر موضوع «دستورالعمل سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار» باید وفق مفاد این دستورالعمل موزون به ریسک شود و مجموع خالص ارزش دفتری سرمایه‌گذاری خارج از حدود مقرر، به میزان ۵۰ درصد از لایه ۱ و به میزان ۵۰ درصد از لایه ۲ کسر می‌شود.

۴-۶- سایر تعدیلات به تشخیص بانک مرکزی.

تبصره- سرمایه‌گذاری خارج از حدود مقرر موضوع بند (۴-۵) این ماده، به شرح زیر محاسبه می‌شود:

سرمایه‌گذاری خارج از حدود مقرر = مجموع سرمایه‌گذاری‌های غیربانکی + (مجموع تخطی‌های حد فردی؛ تخطی حد جمعی) MAX

ماده ۵- سرمایه لایه (۲) به شرح زیر می‌باشد^۲:

۱. طی مصوبه چهل و چهارمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۱۲/۴ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی، بندهای (۲-۴) و (۳-۴) این ماده، اصلاح و همچنین، بندهای (۴-۵) الی (۴-۸) این ماده در ویرایش قبلی دستورالعمل حذف و بند (۴-۵) فعلی و یک تبصره به این ماده اضافه گردید.

۲. طی مصوبه چهل و چهارمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۱۲/۴ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی، بند (۲-۵) این ماده اصلاح و نیز تبصره ۲ این ماده حذف گردید.

۵-۱- بدهی ایجاد شده ناشی از انتشار اوراق بدهی توسط مؤسسه اعتباری و صرف هریک از آنها و

همچنین سایر بدهی‌های مؤسسه اعتباری، مشروط به برخورداری از معیارهای زیر:

۵-۱-۱- مدت زمان باقی‌مانده تا سررسید آن حداقل پنج سال باشد؛

۵-۱-۲- تماماً پرداخت شده باشد؛

۵-۱-۳- دارندگان آن، تحت هیچ شرایطی حق دریافت سود اوراق مذکور را زودتر از موعد

تعیین شده نداشته باشند؛

۵-۱-۴- در صورت تصفیه و ورشکستگی مؤسسه اعتباری، مطالبات دارندگان این اوراق، پس

از مطالبات سپرده‌گذاران و سایر بستانکاران مؤسسه اعتباری، پرداخت شود و

همچنین مشمول هیچ‌گونه ترتیبات دیگری که موجب ایجاد حق تقدم نسبت به

سایر بستانکاران مؤسسه اعتباری شود، قرار نگیرد؛

۵-۱-۵- توسط مؤسسه اعتباری و یا اشخاص حقوقی مرتبط با آن، تضمین نشده باشد؛

۵-۱-۶- بازخرید اوراق حداقل تا پنج سال پس از انتشار تحت هیچ شرایطی امکان‌پذیر نباشد.

بازخرید آن پس از مدت مذکور و با اخذ تأییدیه مکتوب بانک مرکزی امکان‌پذیر

خواهد بود؛ مشروط بر این‌که پس از بازخرید، حدود تعیین‌شده در ماده (۶) این

دستورالعمل، کماکان توسط مؤسسه اعتباری رعایت گردد؛

۵-۱-۷- توسط اشخاص حقوقی مرتبط با مؤسسه اعتباری خریداری نشده باشد؛

۵-۱-۸- منابع مالی لازم برای خرید آن توسط مؤسسه اعتباری تأمین نشده باشد.

۵-۲- ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول عام حداکثر به میزان ۱/۲۵ درصد دارایی‌های موزون شده به

ضرایب ریسک اعتباری وفق مفاد این دستورالعمل؛

۵-۳- حداکثر ۴۵ درصد مبلغ حاصل از تجدید ارزیابی دارایی‌ها اعم از دارایی‌های ثابت، سهام و اوراق

بهادار.

تبصره ۱- مبلغ اسمی اوراق بهادار موضوع بند (۱) این ماده مطابق با جدول شماره (۱) در سرمایه لایه (۲) لحاظ

می‌گردد:

مدت زمان باقی‌مانده تا سررسید	۵ سال و بیش از آن	۴ سال	۳ سال	۲ سال	۱ سال	کمتر از ۱ سال
درصد مبلغ اسمی ابزار مالی، قابل لحاظ در سرمایه لایه (۲)	۱۰۰	۸۰	۶۰	۴۰	۲۰	۰

جدول شماره ۱: درصد مبلغ اسمی ابزار مالی قابل ملاحظه در سرمایه لایه (۲)

تبصره ۲- در محاسبه سرمایه نظارتی، مجموع سرمایه لایه (۲)، حداکثر معادل سرمایه لایه (۱) لحاظ شده و مبلغ مازاد در سرمایه نظارتی منظور نمی‌شود.

فصل سوم: نسبت کفایت سرمایه

ماده ۶- نسبت کفایت سرمایه مؤسسه اعتباری که عبارت است از نسبت سرمایه نظارتی به کل دارایی‌های موزون به ریسک، باید حداقل معادل ۸ درصد باشد.

ماده ۷- کل دارایی‌های موزون به ریسک، از مجموع دارایی‌های موزون به ریسک اعتباری، ریسک بازار و ریسک عملیاتی محاسبه می‌شود.

ماده ۸- نسبت سرمایه لایه (۱) به دارایی‌های موزون شده به ضرایب ریسک، باید حداقل معادل ۴/۵ درصد باشد.

تبصره ۱- مؤسسه اعتباری که نسبت سرمایه لایه (۱) به دارایی‌های موزون شده به ضرایب ریسک آن کمتر از ۴/۵ درصد باشد، موظف است نسبت مذکور را طی یک دوره گذار پنج ساله و بر اساس جدول شماره ۲، به ۴/۵ درصد برساند.

پایان سال مالی	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱
نسبت سرمایه لایه (۱)	% ۲/۵	% ۳	% ۳/۵	% ۴	% ۴/۵

جدول شماره ۲: دوره گذار مربوط به افزایش نسبت سرمایه لایه (۱)

تبصره ۲- بانک‌های مشمول واگذاری طبق «قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم (۴۴) قانون اساسی»، از شمول تبصره (۱) این ماده مستثنی می‌باشند. بانک‌های مذکور موظفند در پایان سال ۱۴۰۳ نسبت سرمایه لایه (۱) به دارایی‌های موزون شده به ضرایب ریسک خود را به ۴/۵ درصد برسانند.

ماده ۹- بانک مرکزی می‌تواند برای هر یک از مؤسسات اعتباری بر اساس معیارهایی نظیر وضعیت ریسک‌پذیری آن، درصدهای بالاتری از حدود مقرر در مواد (۶) و (۸) تعیین نماید.

فصل چهارم- دارایی‌های موزون به ریسک اعتباری

ماده ۱۰- دارایی‌های موزون به ریسک اعتباری از حاصل ضرب وزن‌های ریسک اعتباری در ارقام بالای خط ترازنامه و ارقام زیر خط ترازنامه (با لحاظ ضرایب تبدیل) به دست می‌آید.

ماده ۱۱ - ارقام بالای خط ترازنامه مؤسسه اعتباری پس از تعدیل با استفاده از روش موضوع ماده (۱۲)، بر اساس

وزن‌های ریسک اعتباری زیر موزون می‌شود^۲:

۱-۱۱ - موجودی‌های نقدی، مطالبات از بانک مرکزی و اوراق بهادار منتشره و یا تضمین شده توسط بانک

مرکزی با ضریب ریسک صفر درصد.

۲-۱۱ - مطالبات (در قالب تسهیلات، سپرده‌گذاری و خرید اوراق بهادار) از مؤسسات اعتباری، با ضریب

۵۰ درصد.

۳-۱۱ - مطالبات از دولت (در قالب تسهیلات و خرید اوراق بهادار) و یا مطالبات به تضمین دولت با وزن

ریسک صفر درصد؛

۴-۱۱ - مطالبات از مؤسسات و شرکت‌های دولتی و نهادهای و مؤسسات عمومی غیردولتی (در قالب

تسهیلات و خرید اوراق بهادار) و یا مطالبات به تضمین نهادهای مذکور با وزن ریسک ۵۰ درصد؛

۵-۱۱ - اصل تسهیلات اعطایی در قالب عقود مشارکتی مشتمل بر مشارکت مدنی، مضاربه، مساقات و

مزارعه:

۱-۵-۱۱ - به شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران با وزن ریسک ۱۰۰٪؛

۲-۵-۱۱ - به سایر اشخاص حقوقی و اشخاص حقیقی با وزن ریسک ۱۵۰٪؛

۶-۱۱ - مشارکت حقوقی (سرمایه‌گذاری در سهام غیر تجاری بعد از کسر ذخیره کاهش ارزش سهام):

۱-۶-۱۱ - در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با وزن ریسک ۱۵۰٪؛

۲-۶-۱۱ - در سایر شرکت‌ها با وزن ریسک ۲۰۰٪؛

۳-۶-۱۱ - در مؤسسه اعتباری دیگر و مؤسسه اعتباری خارجی با وزن ریسک ۱۵۰٪؛

۷-۱۱ - مانده اصل و سود تسهیلات اعطایی در قالب عقود غیرمشارکتی^۳؛

۱-۷-۱۱ - بابت املاک مسکونی که ملک مسکونی در رهن مؤسسه اعتباری باشد، با وزن ریسک

۵۰ درصد؛

۲-۷-۱۱ - مجموع مانده اصل و سود بابت تسهیلات اعطایی به اشخاص حقیقی، بنگاه‌های

کوچک و متوسط و اشخاص حقوقی (دارای حداکثر ۱۰۰ نفر نیروی کار) که اصل

تسهیلات اعطایی حداکثر ۲۰ میلیارد ریال باشد، با وزن ریسک ۷۵ درصد؛

^۲ . طی مصوبه چهل و چهارمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۱۲/۴ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی، ضرایب مربوط به بندهای (۲-۱۱) الی (۶-۱۱) این ماده اصلاح گردید.

^۳ . اصلاح‌شده طی مصوبه چهل و چهارمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۱۲/۴ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی.

۱۱-۷-۳- وزن ریسک مجموع مانده اصل و سود بابت تسهیلات اعطایی به اشخاص حقیقی و

نیز بنگاه‌های کوچک و متوسط و اشخاص حقوقی (دارای حداکثر ۱۰۰ نفر نیروی

کار) که اصل تسهیلات اعطایی بیش از ۲۰ میلیارد ریال باشد و نیز مانده اصل و

سود بابت تسهیلات اعطایی به سایر اشخاص حقوقی (دارای بیش از ۱۰۰ نفر

نیروی کار) با وزن‌های ریسک به شرح جدول شماره ۳:

رتبه اعتباری	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	بسیار ضعیف
وزن ریسک (%)	۲۰	۵۰	۷۵	۱۰۰	۱۵۰

جدول شماره ۳: وزن ریسک عقود غیرمشارکتی بر اساس رتبه اعتباری

۱۱-۷-۴- مجموع مانده اصل و سود بابت سایر تسهیلات اعطایی به هر شخص، اعم از

حقیقی و حقوقی که در بندهای فوق قرار نمی‌گیرد با وزن ریسک ۱۰۰ درصد؛

تبصره- بانک مرکزی می‌تواند، حد مقرر ۲۰ میلیارد ریال در بندهای ۱۱-۷-۲ و ۱۱-۷-۳ را متناسب با شاخص

تورم اعلامی، تعدیل و اعلام نماید.

۱۱-۸- سایر اقلام بالای خط ترازنامه که در ردیف‌های فوق قرار نمی‌گیرند، با ضریب ریسک ۱۰۰ درصد.

۱۱-۹- مطالبات مشتمل بر سپرده‌گذاری و تسهیلات اعطایی به بانک‌های توسعه‌ای چندجانبه، دولت‌ها،

بانک‌های مرکزی، مؤسسات اعتباری و نهادهای مالی سایر کشورها و یا اوراق بهادار خریداری

شده از آنها با وزن‌های ریسک به شرح جدول شماره ۴:

رتبه اعتباری*	AAA+ تا AA-	A+ تا A-	BBB+ تا BBB-	BB+ تا B-	پایین B-	بدون رتبه
وزن ریسک مطالبات از سایر دولت‌ها، بانک‌های مرکزی و نهادهای عمومی غیردولتی در سایر کشورها (%)	۰	۲۰	۵۰	۱۰۰	۱۵۰	۱۰۰
وزن ریسک مطالبات از بانک‌های توسعه‌ای چندجانبه** (%)	۲۰	۵۰	۵۰	۱۰۰	۱۵۰	۵۰
وزن ریسک مطالبات از مؤسسات اعتباری و نهادهای مالی سایر کشورها (%)	۲۰	۵۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۵۰	۱۰۰

جدول شماره ۴: وزن ریسک اعتباری بانک‌های توسعه‌ای چندجانبه، دولت‌ها، بانک‌های مرکزی، مؤسسات اعتباری و ...

* نمایه‌های مندرج در این جدول متعلق به مؤسسه اعتبارسنجی استاندارد اند پورز (S&P) می‌باشد، بدیهی است در صورت استفاده از رتبه‌های تعیین شده توسط مؤسسه فیچ (Fitch) و مؤسسه مودیز (Moody's) نمایه‌های متناظر استفاده خواهد شد.

** مطالبات از گروه بانک توسعه اسلامی^۱ و نهادهای زیرمجموعه آن از جمله شرکت بیمه اسلامی سرمایه‌گذاری و شرکت بیمه صادراتی^۷؛ گروه بانک جهانی شامل بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه^۸ و شرکت تأمین مالی بین‌المللی^۹؛ بانک توسعه آسیا^{۱۰}؛ بانک توسعه آفریقا^{۱۱} مشمول ضریب ریسک صفر درصد می‌باشد.

۴. اصلاح شده طی مصوبه چهل و چهارمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۱۲/۴ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی.

۶. Islamic Development Bank

۷. Islamic Corporation for the Insurance of Investment and Export Credit

۸. International Bank for Reconstruction and Development

۹. International Finance Corporation

۱۰. Asian Development Bank

۱۱-۱۰- مطالبات از سایر اشخاص حقوقی سایر کشورها و یا اشخاص حقوقی داخل کشور دارای رتبه

اعتباری با وزن ریسک به شرح جدول شماره ۵:

رتبه اعتباری	AAA+ تا AA-	A+ تا A-	BBB+ تا BB-	پایین BB-	بدون رتبه
وزن ریسک شخص حقوقی (%)	۲۰	۵۰	۱۰۰	۱۵۰	۱۰۰

جدول شماره ۵: وزن ریسک اعتباری سایر اشخاص حقوقی

۱۱-۱۱- خالص مانده مطالبات غیر جاری (اصل، سود/فواید مترتبه و وجه التزام تأخیر تأدیه دین، پس از

کسر ذخیره اختصاصی مربوط) با وزن‌های ریسک طبق جدول شماره ۶:

وزن ریسک (%)	مبلغ ذخایر اختصاصی	
۱۵۰	کمتر از ۲۰ درصد مانده مطالبات غیر جاری	خالص مانده مطالبات غیر جاری
۱۰۰	از ۲۰ تا ۵۰ درصد مانده مطالبات غیر جاری	
۵۰	۵۰ درصد مانده مطالبات غیر جاری و بالاتر از آن	

جدول شماره ۶: وزن ریسک مربوط به مطالبات غیر جاری

ماده ۱۲- مطالبات موضوع ماده (۱۱) به استثنای موارد مربوط به بند (۱۱-۱۱)، که بابت آن‌ها وثیقه اخذ شده

است، حسب وثایق مأخوذه طبق فرمول زیر تعدیل می‌شود:^{۱۳۱۲}

$$E^* = E - (C \times (1 - H - Hfx))$$

که در فرمول فوق، متغیرهای مختلف به صورت زیر تعریف می‌گردند؛

E^* : مانده مطالبات تعدیل یافته

E : مانده مطالبات

C : ارزش بازار وثایق (ارزش اسمی برای وثایقی که ارزش بازار برای آنها وجود ندارد)

H : ضرایب تعدیل طبق جدول شماره ۷.

Hfx : ضریب تعدیل به میزان ۸٪ در صورتی که واحد پولی وثایق و مطالبات متفاوت باشند.

تبصره ۱- چنانچه وثایق جزء مصادیق احصاء شده در جدول شماره ۷ نباشد؛ مانده مطالبات بدون لحاظ تأثیر

وثایق (ضریب تعدیل)، بر اساس وزن‌های ریسک مربوط موزون می‌شود.

^{۱۱} . African Development Bank

^{۱۲} . اصلاح شده طی مصوبه بیست و هشتمین جلسه مورخ ۱۳۹۶/۱۲/۶ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی.

^{۱۳} . طی مصوبه چهل و چهارمین جلسه مورخ ۱۳۹۸/۱۲/۴ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی، این ماده اصلاح، تبصره ۳ و تبصره ۵ به این ماده اضافه گردید، لذا تبصره ۱ ویرایش قبلی اصلاح و تبصره ۴ جایگزین آن شد.

تبصره ۲- در صورتی که ترکیبی از وثایق وجود داشته باشد، ضریب تعدیل (H) با استفاده از میانگین موزون

ضرایب تعدیل وثایق طبق فرمول زیر محاسبه می‌گردد:

$$H = \sum_{i=1}^N w_i H_i$$

H_i : ضریب تعدیل وثیقه i ام؛

w_i : ارزش بازار وثیقه i ام نسبت به مجموع ارزش بازار کل وثایق؛

نوع وثیقه	ضریب تعدیل (H)
وثایق و تضامین نقد و شبه نقد (اعم از ریالی و ارزی) نظیر مسکوکات و شمش طلا، سپرده قرض الحسنه پس‌انداز، سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت، سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت، گواهی سپرده سرمایه‌گذاری عام و خاص	.
اوراق بهادار منتشره و یا تضمین شده توسط دولت جمهوری اسلامی ایران یا بانک مرکزی	۰
اوراق بهادار منتشره و یا تضمین شده توسط شهرداری‌ها و سایر نهادهای عمومی غیردولتی	۰/۰۶
اعتبارات اسنادی و ضمانت‌نامه بانکی ^۱ ، اوراق بهادار منتشره و یا تضمین شده توسط بانک‌های دولتی	۰/۰۶
اعتبارات اسنادی و ضمانت‌نامه بانکی ^۲ ، اوراق بهادار منتشره و یا تضمین شده توسط مؤسسات اعتباری غیردولتی	۰/۱۲
اوراق بهادار منتشره و یا تضمین شده توسط اشخاص حقوقی دولتی	۰/۱۵
اوراق بهادار منتشره و یا تضمین شده توسط اشخاص حقوقی غیردولتی	۰/۲۵
سهام ۵۰ شرکت برتر بورس اوراق بهادار تهران	۰/۱۵
سایر سهام پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران	۰/۲۵
واحدهای سرمایه‌گذاری عادی صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک قابل معامله در بورس اوراق بهادار تهران	۰/۱۵
دارایی‌های فیزیکی نظیر املاک و مستغلات، ماشین‌آلات و تجهیزات	۰/۳۰

جدول شماره ۷: ضرایب تعدیل مربوط به وثایق مختلف

* ضمانت‌نامه‌های بانکی ریالی بابت تضمین تسهیلات اعطایی که قبل از ابلاغ بخش‌نامه شماره ۹۳/۹۴۶۴۷ مورخ ۱۳۹۳/۰۴/۱۰ صادر شده‌اند.

تبصره ۳- در خصوص مطالباتی که بخشی از آن غیرجاری شده است، خالص مانده بخش غیرجاری آن وفق بند

(۱۱-۱۱) موزون به ریسک می‌شود و برای محاسبه مانده مطالبات تعدیل یافته مربوط به بخش جاری

مطالبات مذکور، در فرمول موضوع ماده (۱۲)، از ارزش بازار وثایق (c)، مانده بخش غیرجاری

مطالبات کسر می‌شود.

تبصره ۴- در صورتی که ارزش بازار وثایق و یا ارزش بازار وثایق پس از کسر مانده بخش غیرجاری (موضوع

تبصره ۳) بیش از مانده مطالبات باشد، ارزش بازار وثایق و یا ارزش بازار وثایق پس از کسر مانده

بخش غیرجاری، حداکثر به میزان مانده مطالبات لحاظ می‌شود.

تبصره ۵- برای محاسبه ارزش وثایق، اقل میزان ارزش رهنی یا ارزش بازار وثایق باید لحاظ گردد.

ماده ۱۳- مؤسسه اعتباری موظف است ارزش بازار هر یک از وثایق موضوع جدول شماره ۷ (حسب مورد) را در

آخرین مقطع تهیه صورت‌های مالی مبنای عمل قرار دهد. در خصوص وثایقی نظیر دارایی‌های فیزیکی از

قبیل املاک و مستغلات، ماشین‌آلات و تجهیزات که تعیین ارزش بازار آن‌ها مستلزم ارزیابی می‌باشد، مؤسسه اعتباری مکلف است از کارشناسان واجد صلاحیت منتخب هیأت مدیره، اعم از داخل و یا خارج مؤسسه اعتباری، استفاده نماید. ارزیابی مذکور حداکثر تا مدت سه سال معتبر خواهد بود مشروط به این که در پایان مقطعی که تهیه صورت‌های مالی مؤسسه اعتباری مورد نظر است بر اساس تغییر شاخص‌های مربوط طبق اعلام بانک مرکزی، مورد تعدیل قرار گیرد. در صورت عدم وجود شاخص‌های مربوط، ارزش آخرین ارزیابی مبنای عمل خواهد بود.

ماده ۱۴- ارقام زیر خط ترازنامه مؤسسه اعتباری بر اساس ضرایب تبدیل به شرح زیر هم‌ردیف اعتباری ارقام بالای خط گردیده و پس از تعدیل با استفاده از روش موضوع ماده (۱۲)، به ضرایب ریسک مربوط موزون می‌شود:

- ۱-۱۴- تعهدات قابل فسخ بدون قید و شرط از طرف مؤسسه اعتباری با ضریب تبدیل صفر؛
- ۲-۱۴- تعهدات غیر قابل فسخ با سررسید یک سال و کمتر از آن پس از کسر وجوه دریافتی از مشتریان تحت عناوینی نظیر سپرده نقدی و پیش‌دریافت با ضریب تبدیل ۲۰ درصد؛
- ۳-۱۴- تعهدات غیر قابل فسخ با سررسید بیش از یک سال پس از کسر وجوه دریافتی از مشتریان تحت عناوینی نظیر سپرده نقدی و پیش‌دریافت با ضریب تبدیل ۵۰ درصد؛
- ۴-۱۴- اعتبارات اسنادی صادر یا تایید شده‌ای که کالای موضوع آن وثیقه اعتبار است پس از کسر مبلغ پیش‌دریافت از مشتریان با ضریب تبدیل ۲۰ درصد؛
- ۵-۱۴- اعتبارات اسنادی صادر یا تایید شده‌ای که کالای موضوع آن وثیقه اعتبار نیست پس از کسر مبلغ پیش‌دریافت از مشتریان با ضریب تبدیل ۵۰ درصد؛
- ۶-۱۴- ضمانت‌نامه‌های ریالی یا ارزی پس از کسر سپرده نقدی با ضریب تبدیل ۵۰ درصد؛
- ۷-۱۴- تعهدات بابت قراردادهای منعقدہ معاملات و تضمین انواع صکوک از جمله اوراق مشارکت منتشره با ضریب تبدیل ۵۰ درصد؛
- ۸-۱۴- سایر تعهدات با ضریب تبدیل ۱۰۰ درصد.

فصل پنجم - دارایی‌های موزون به ریسک بازار

- ماده ۱۵-** دارایی‌های موزون به ریسک بازار از حاصل ضرب سرمایه مورد نیاز برای پوشش ریسک بازار در عدد ۱۲/۵ (با احتساب حداقل نسبت کفایت سرمایه معادل ۸٪) محاسبه می‌شود.
- ماده ۱۶-** سرمایه مورد نیاز برای پوشش ریسک بازار سهام تجاری، برابر است با ۸٪ مجموع بهای تمام شده سهام تجاری خریداری شده.

ماده ۱۷- سرمایه مورد نیاز برای پوشش ریسک بازار اوراق بهادار تجاری از مجموع سرمایه مورد نیاز برای پوشش ریسک خاص و عام به شرح زیر محاسبه می‌شود:

۱-۱۷- سرمایه مورد نیاز برای پوشش ریسک خاص برابر است با ۵ درصد مجموع بهای تمام شده اوراق بهادار تجاری خریداری شده.

۲-۱۷- سرمایه مورد نیاز برای پوشش ریسک عام برابر است با حاصل ضرب ضریب ریسک متناظر با مدت زمان باقی مانده تا سررسید به شرح جدول شماره ۸، در بهای تمام شده اوراق بهادار تجاری خریداری شده:

ضریب ریسک (%)	مدت زمان باقی مانده تا سررسید اوراق بهادار تجاری خریداری شده
۰	یک ماه یا کمتر از آن
۰/۲	۱ تا ۳ ماه
۰/۴	۳ تا ۶ ماه
۰/۷	۶ تا ۱۲ ماه
۱/۲۵	۱ تا ۲ سال
۱/۷۵	۲ تا ۳ سال
۲/۲۵	۳ تا ۴ سال
۲/۷۵	۴ تا ۵ سال
۳/۲۵	۵ تا ۷ سال
۳/۷۵	۷ تا ۱۰ سال
۴/۵	۱۰ تا ۱۵ سال
۵/۲۵	۱۵ تا ۲۰ سال
۶	بیش از ۲۰ سال

جدول شماره ۸: ضریب ریسک متناظر با مدت زمان باقی مانده تا سررسید

ماده ۱۸- سرمایه مورد نیاز برای پوشش ریسک بازار نرخ ارز برابر است با ۸٪ وضعیت باز مثبت تمامی ارزها یا قدر مطلق وضعیت باز منفی تمامی ارزها هر کدام که بیشتر باشد.^{۱۴}

تبصره ۱- وضعیت باز مثبت تمامی ارزها عبارت است از مجموع خالص وضعیت باز مثبت ارزها که برابر مازاد معادل ریالی مجموع دارایی‌های مؤسسه اعتباری و تعهدات مشتریان آن به هر ارز نسبت به معادل ریالی مجموع بدهی‌ها و تعهدات مؤسسه اعتباری به همان ارز می‌باشد.

تبصره ۲- وضعیت باز منفی تمامی ارزها عبارت است از مجموع خالص وضعیت باز منفی ارزها که برابر مازاد معادل ریالی مجموع بدهی‌ها و تعهدات مؤسسه اعتباری به هر ارز نسبت به معادل ریالی مجموع دارایی‌های مؤسسه اعتباری و تعهدات مشتریان آن به همان ارز می‌باشد.

^{۱۴} . طی مصوبه بیست و هشتمین جلسه مورخ ۱۳۹۶/۱۲/۶ کمیسیون مقررات و نظارت مؤسسات اعتباری بانک مرکزی جمهوری اسلامی، ماده (۱۸) اصلاح و دو تبصره به آن اضافه گردید.

فصل ششم - دارایی‌های موزون به ریسک عملیاتی

ماده ۱۹- دارایی‌های موزون به ریسک عملیاتی از حاصل ضرب سرمایه مورد نیاز برای پوشش ریسک عملیاتی در عدد ۱۲/۵ (با احتساب حداقل نسبت کفایت سرمایه معادل ۸٪) محاسبه می‌شود.

ماده ۲۰- سرمایه مورد نیاز برای پوشش ریسک عملیاتی برابر است با ۱۵٪ میانگین مجموع تمامی درآمدهای سه سال اخیر مؤسسه اعتباری.

فصل هفتم - الزامات کنترل داخلی و گزارش‌دهی

ماده ۲۱- هیأت مدیره مؤسسه اعتباری موظف است به منظور حسن اجرای این دستورالعمل، نسبت به تدوین و تصویب رویه‌های اجرایی داخلی مشتمل بر واحد سازمانی مسئول انجام کار، شرح وظایف آن، روش‌های انجام کار، نحوه ارتباط، تبادل و گردش اطلاعات مابین واحدهای سازمانی و غیره اقدام نماید.

ماده ۲۲- هیأت مدیره مؤسسه اعتباری موظف است حداکثر ظرف مدت شش ماه پس از ابلاغ این دستورالعمل سامانه اطلاعاتی حاوی مواردی نظیر اجزای سرمایه نظارتی لایه ۱ و ۲، مانده دارایی‌های موزون به ریسک، ضرایب ریسک، نوع، ارزش و ضرایب تعدیل وثایق حسب مفاد این دستورالعمل را به نحوی ایجاد نماید که آرایه اطلاعات مورد درخواست بانک مرکزی در هر زمان امکان‌پذیر باشد.

ماده ۲۳- مؤسسه اعتباری موظف است تمامی اطلاعات مربوط به سرمایه نظارتی، دارایی‌های موزون به ریسک و نسبت کفایت سرمایه مطابق مفاد این دستورالعمل، در مقاطع زمانی سه ماهه و حداکثر ظرف مدت یک هفته پس از پایان هر سه ماه، به شیوه‌ای که بانک مرکزی اعلام خواهد نمود، به آن بانک گزارش نماید.

فصل هشتم - مجازات

ماده ۲۴- در صورتی که نسبت کفایت سرمایه مؤسسه اعتباری غیردولتی در مقطع تهیه صورت‌های مالی از حدود مقرر در این دستورالعمل کمتر شود، حسب مورد و با رعایت قوانین و مقررات ذی‌ربط، اقداماتی به شرح زیر اعمال می‌گردد:

۲۴-۱- چنانچه نسبت کفایت سرمایه کمتر از ۸ تا ۵ درصد باشد، هیأت‌مدیره مؤسسه اعتباری موظف است برنامه لازم جهت اصلاح ترکیب دارایی‌ها و یا افزایش سرمایه حداکثر ظرف مدت ۱۵ روز کاری را به بانک مرکزی ارائه نماید. بانک مرکزی حداکثر ظرف مدت ۱۰ روز کاری برنامه مزبور را بررسی و مراتب را به مؤسسه اعتباری اعلام می‌کند. تا زمان تحقق حدود مقرر، بانک مرکزی می‌تواند حسب مورد مؤسسه اعتباری را از انجام برخی عملیات مجاز بانکی به طور موقت محروم نماید.

۲۴-۲- چنانچه نسبت کفایت سرمایه کمتر از ۵ تا ۳ درصد باشد، علاوه بر اقدامات موضوع بند (۲۴-۱)،

بانک مرکزی باید یک یا چند مورد از موارد زیر را انجام دهد:

۲۴-۲-۱- کاهش حدود احتیاطی نظیر تسهیلات و تعهدات کلان و اشخاص مرتبط برای

مؤسسه اعتباری؛

۲۴-۲-۲- ممنوعیت فعالیت در بازار بین بانکی؛

۲۴-۲-۳- سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیرعامل و یا یک یا چند نفر از اعضای موظف

هیأت‌مدیره مؤسسه اعتباری؛

۲۴-۲-۴- پرداخت سود به سهامداران صرفاً معادل ۱۰ درصد سود ویژه سالانه قابل

تقسیم مؤسسه اعتباری و ممنوعیت پرداخت پاداش به مدیران مؤسسه

اعتباری.

تبصره- در صورت سلب صلاحیت حرفه‌ای هر یک از اعضای هیأت‌مدیره و یا مدیرعامل مؤسسه اعتباری،

موضوع بند (۲۴-۲-۳)، اشخاص مزبور نمی‌توانند تا مدت دو سال به‌عنوان عضو هیأت‌مدیره و یا

مدیرعامل هیچ یک از مؤسسات اعتباری تعیین شوند.

۲۴-۳- چنانچه نسبت کفایت سرمایه کمتر از ۳ درصد شود، هیأت‌مدیره مؤسسه اعتباری موظف است

حداکثر ظرف مدت ۹۰ روز کاری اقدام به افزایش سرمایه نماید و در غیر این صورت، تشریفات

قانونی انحلال مؤسسه را فراهم نماید. همچنین بانک مرکزی تا زمان ثبت افزایش سرمایه در

مراجع ثبتی، باید مؤسسه اعتباری را از انجام یک یا چند مورد از موارد زیر منع نماید:

۲۴-۳-۱- پرداخت سود به سهامداران بیش از ۱۰ درصد سود ویژه سالانه قابل تقسیم

مؤسسه اعتباری، پاداش به مدیران و افزایش حقوق کارکنان مؤسسه اعتباری؛

۲۴-۳-۲- دریافت انواع سپرده، عدم اعطای انواع تسهیلات و عدم ایجاد انواع

تعهدات؛

۲۴-۳-۳- فعالیت در بازار بین بانکی.

تبصره- در صورتی که مؤسسه اعتباری هیچ‌کدام از اقدامات موضوع بند (۲۴-۳) را انجام ندهد مشمول مفاد

ماده (۳۹) قانون پولی و بانکی کشور می‌گردد.

ماده ۲۵- چنانچه نسبت کفایت سرمایه بانک‌های دولتی در مقطع تهیه صورت‌های مالی، از پنجاه درصد میزان

مقرر شورای پول و اعتبار کمتر شود، بانک مرکزی موظف است بلافاصله مراتب را به منظور افزایش

سرمایه به هیأت وزیران گزارش نماید.

فصل نهم - سایر موارد

ماده ۲۶- این دستورالعمل از تاریخ ابلاغ لازم‌الاجرا می‌باشد؛ چنانچه نسبت کفایت سرمایه محاسبه شده مؤسسه اعتباری در چارچوب این دستورالعمل کمتر از ۸ درصد باشد، مؤسسه اعتباری موظف است نسبت مذکور را طی یک دوره گذار پنج ساله به ۸ درصد برساند.

تبصره- در صورت عدم تحقق حد موضوع این ماده پس از دوره گذار مشمول مجازات‌های مقرر در این دستورالعمل خواهد شد.

ماده ۲۷- بانک مرکزی، در صورت نیاز و به صلاحدید خود می‌تواند هرکدام از ضرایب تعیین‌شده در این دستورالعمل و نیز روش‌های محاسباتی مربوط به انواع مختلف ریسک اعتباری، عملیاتی و بازار را تغییر داده و یا تعدیل نماید.

این دستورالعمل در ۲۷ ماده و ۱۲ تبصره در یکهزار و دویست و سی و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۶/۰۳/۲۳ به تصویب شورای پول و اعتبار رسید و جایگزین **آئین‌نامه سرمایه پایه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و آیین‌نامه کفایت سرمایه (بانک‌های دولتی و غیردولتی)** به ترتیب مصوب یکهزار و سیزدهمین و یکهزار و چهاردهمین جلسه شورای محترم پول و اعتبار مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۲۷ و ۱۳۸۲/۱۱/۲۵ موضوع بخشنامه‌های شماره م/ب/۱۹۱۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۱۶، م/ب/۱۹۶۶ و م/ب/۱۹۶۷ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۲۹ شورای پول و اعتبار می‌گردد.